

TREBALL FINAL DE GRAU

ART I MEDI AMBIENT:

**UNA PROPOSTA INTERDISCIPLINÀRIA PER DESENVOLUPAR
LA CONSCIÈNCIA I LA SENSIBILITZACIÓ AMBIENTAL.**

ART AND ENVIRONMENT:

**AN INTERDISCIPLINARY PROJECT TO DEVELOP
ENVIRONMENTAL AWARENESS AND SENSITISATION.**

MARTA OLIVER SUAU

Directora del treball: Debora Da Rocha Gaspar

2023-2024

Doble titulació Grau Mestre/a d'Educació Infantil i
Primària. Menció en Arts Visuals i Plàstiques.

Facultat d'Educació i Psicologia

Universitat de Girona

ÍNDEX

Resum.....	2
Abstract.....	2
1. INTRODUCCIÓ	3
2. MARC TEÒRIC.....	4
2.1. Les arts visuals en l'actualitat de l'escola.....	4
2.2. Art contemporani	6
2.3. Relació de l'art amb la natura i el medi ambient.....	7
2.4. Artistes i obres.....	10
2.5. Importància de la conscienciació i la sensibilització medi ambiental a través de l'art	16
3. MÈTODE	18
3.1. Objectius i pregunta d'investigació.....	18
3.2. Participants i context d'aplicació.	19
3.3. Procediment (fases de la intervenció i instruments de recollida de dades) ...	20
3.4. Metodologia de recerca aplicada	22
4. RESULTATS	23
4.1. Resultats del kahoot	23
4.2. Activitats portades a terme	25
4.3. Observació duta a terme durant la implementació	33
4.4. Enquesta als infants	35
4.5. Posada en comú de resultats	38
5. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS	39
6. REFERÈNCIES DOCUMENTALS	42
7. ANNEXOS	44
7.1. Annex 1. Situació d'aprenentatge	44
7.2. Annex 2. Enllaç Kahoot	54
7.3. Annex 3. Enllaç a les presentacions	54
7.4. Annex 4. Plantilla del dau	54
7.5. Annex 5. Imatges utilitzades creació del dau	54

Resum

Aquest estudi té com a objectiu desenvolupar una proposta didàctica interdisciplinària, on l'art i el medi ambient siguin una eina per a desenvolupar la consciència i sensibilització ambiental a l'escola. Així doncs, partint de diferents artistes, obres i la problemàtica ambiental actual, es porten a terme diverses activitats que permeten introduir nous aprenentatges partint dels conceptes art i medi ambient. L'estudi de cas segueix un mètode mixt (quantitatiu i qualitatiu) amb el qual s'han interpretat i analitzat les dades recollides. Aleshores, s'ha presentat una forma de valorar i tenir cura de l'entorn des d'un vessant artístic i motivador pels infants.

Paraules Clau

Educació artística, medi ambient, interdisciplinarietat, conscienciació i sensibilització ambiental.

Abstract

The aim of this study is to develop an interdisciplinary didactic proposal, where art and the environment are a tool to develop environmental awareness and sensitization at school. Therefore, based on different artists, artworks and current environmental problems, different activities are carried out to introduce new learning based on the concepts of art and environment. The case study follows a mixed method (quantitative and qualitative) with which the collected data have been interpreted and analysed. As a result, a way of valuing and caring for the environment has been presented from an artistic and motivating perspective for children.

Keywords

Arts education, environment, interdisciplinarity, environmental awareness and sensitisation.

1. INTRODUCCIÓ

Actualment, l'educació artística no està en el seu millor moment, ja que aquesta es troba en un segon pla enfront de la resta de matèries considerades més importants i està encarada a treballs manuals deixant de banda totes les potencialitats que realment té l'àmbit artístic. Per tant, com a docents és important reorientar-la, perquè propiciï més beneficis als estudiants. Tanmateix, les arts visuals permeten anar més enllà de les produccions artístiques, també ens ajuden a comprendre la història i la societat, tractar problemes socials, entre altres, treballant així de forma transversal i interdisciplinària entre les diferents àrees o disciplines.

Al llarg de la història, l'art i la naturalesa han tingut lligams constants, des de la representació del paisatge a l'ús de materials naturals per a la creació artística. En l'actualitat, s'ha agreujat la situació i hi ha una necessitat de protegir el medi ambient i fomentar una consciència ecològica que ha portat el present estudi a buscar noves estratègies i propostes per a sensibilitzar els infants. Això no obstant, tal com podem veure a continuació aquesta idea sorgeix d'una conversa entre dos infants escoltada a l'escola de pràctiques: alumne 1: "no s'han de tirar les escombraries a terra, les hem de reciclar per no matar el medi ambient" al que l'alumne 2 va respondre "i que vol dir reciclar i medi ambient?". A partir de la situació actual de l'art a les escoles, la del medi ambient i la necessitat de fomentar l'educació ambiental va sorgir la idea d'aquesta recerca.

Així doncs, aquest treball ens serveix per a investigar com fomentar la conscienciació i sensibilització dels infants de segon de primària sobre la importància de preservar, valorar i tenir cura del medi ambient des d'un àmbit artístic.

A mesura que els infants exploren el món que els envolta, la intersecció entre l'expressió artística i l'entorn natural es fa més present i enriqueix les seves experiències, sent així una font d'inspiració i aprenentatge pels infants.

Per a portar a terme la indagació, es revisen diferents autors com Castro (2000) i Bell et al. (2022) que defineixen el concepte d'interdisciplinarietat i exposen com l'educació artística és un mitjà molt efectiu per a l'ensenyament de diferents disciplines i a més, s'estudiarà l'experiència educativa portada a terme i l'experiència dels infants per a analitzar-la i mostrar els resultats, intentant donar resposta a la pregunta d'investigació.

En conclusió, es portarà a terme una proposta artística interdisciplinària, on l'objectiu principal és fomentar la conscienciació i sensibilització mediambiental dels infants integrant aspectes artístics, ambientals i pedagògics. Aquest treball presenta unes propostes concretes que intenten contribuir a la formació de ciutadans conscients i compromesos amb la conservació i cura del nostre planeta.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Les arts visuals en l'actualitat de l'escola

Les arts formen part intrínseca de les persones, ja que són un mitjà a través del qual la població pot comunicar i expressar els seus pensaments, idees i sentiments. Per tant, hi ha una gran importància a l'hora d'incorporar-la a l'educació dels infants, perquè és un mecanisme bàsic i essencial en l'expressió natural dels infants.

Tot i això, és important ressaltar que actualment les arts, es troben en un segon pla si les comparem amb altres matèries del pla d'estudis de l'educació primària, com poden ser les llengües, ciències, etc. En molts centres, són tan poc presents en l'horari dels infants, que queden desplaçades a sol una hora a la setmana o inclús una hora cada dues.

Partint de la idea d'Efland (2004), en l'actualitat les arts són considerades més aviat passatemps o matèries optatives. Arran de la idea de la poca importància que predomina en la societat, en la qual hi ha una gran falta de conscienciació sobre el paper fonamental de les arts en el desenvolupament cognitiu, social i també emocional dels infants. Tal com comenta Eisner (2002), "los resultados de

la educación artística van mucho más allá de aprender a crear o contemplar objetos que pueblan los museos y las galerías” (p.68), doncs, avui dia les arts visuals cada cop estan més enfocades cap a treballs manuals, deixant de banda totes les potencialitats de l'art i els aspectes productiu, cultural i crític, quedant així un treball reduït només a una petita part de tot el que realment engloba.

Continuant amb la idea d'Aznárez (2018) hi ha una gran necessitat de repensar i redissenar l'educació artística, ja que en la majoria d'escoles les pràctiques que realitzen com a educació artística van encaminades a treballs manuals poc significatius, de poca rellevància, tasques simples de pintar o retallar, tasques repetitives i avorrides, tasques de còpia el qual sol aconseguen un mateix resultat per a tots, propostes de dibuix lliure a partir del que sents o vulguis per desenvolupar la creativitat, etc.

“Haz lo que quieras” o “lo que sientas”. Se incita al alumno a que dibuje o pinte lo que le venga en gana, para así desarrollar su creatividad. Sin un objetivo claro, como si eso bastara para desarrollar la creatividad y para enriquecer el “mundo interior”. A veces sólo es una excusa para “relajar” y “dar un respiro” a los niños -o a sus docentes- entre las materias “series”. (Aznárez, 2018, p.19)

La creativitat es considera una habilitat que tots els individus tenen la capacitat d'adquirir i desenvolupar sempre que existeixen circumstàncies que facilitin el seu desenvolupament. Així doncs, l'educació artística no és un concepte tan simple com la resta de propostes anteriors, perquè els infants de veritat puguin desenvolupar la seva creativitat, se'ls ha de proposar un repte o un desafiament concret (Aznárez, 2018).

Després d'observar la situació actual de les arts visuals a les escoles i la importància d'un ensenyament de qualitat, cal destacar a més, la importància de treballar i incorporar l'art a l'escola d'una forma interdisciplinària, com a eix vertebrador d'altres matèries. Així doncs, la interdisciplinarietat és com un pont entre diferents àrees de coneixement que s'uneixen per tal de comprendre, analitzar i abordar situacions des de diferents perspectives. Aquesta connexió és dinàmica i permet dissenyar activitats educatives que busquen fomentar el creixement integral, evitant la monotonia i l'esgotament que a vegades

acompanya les tasques aïllades i repetitives (Bell et al., 2022). D'acord amb Castro (2000), la interdisciplinarietat es defineix com la creació de connexions mútues, interaccions i col·laboracions entre dues o més disciplines concretes que comparteixen un objectiu comú.

Ahora és important escollir activitats que puguin ser significatives, tenint en compte els interessos dels infants i sobretot el seu entorn proper. Així doncs, és interessant treballar l'art contemporani, perquè aquest és pròxim al seu entorn i a la seva vida quotidiana.

2.2. Art contemporani

L'art contemporani té una diversitat d'expressions i llenguatges, que representa una eina educativa d'inestimable valor en les escoles. Tal com expressa Abad (2018),

El termino "contemporáneo" se identifica con los valores de esa ética y estética actual, desde la preocupación por el desarrollo social, la globalización y la interculturalidad, los medios de comunicación multimèdia, la participación en el entorno cultural, la implicación corporal como generadora de transformación, la educación medioambiental, etc. (p.17)

Així doncs, és un mitjà amb molta potencialitat per treballar valors socials, que permetin afavorir un canvi en la societat, ja que plasmen temes de l'actualitat, per tant, és una eina per a la transformació social i col·lectiva. La incorporació d'aquest tipus d'art en el currículum estimula la percepció i la creativitat dels infants, a més de promoure un desenvolupament reflexiu i crític de la realitat.

L'artista contemporani transmet i expressa tot el que hi ha en el seu entorn, per tant, la realitat. Així doncs, és important que les escoles permetin mostrar a l'aula aquesta realitat, les preocupacions i interessos actuals, "las artes visuales contemporáneas [...] reflejan nada más y nada menos lo que està pasando en el exterior" (Acaso, 2009, p.82). Actualment, l'art ens rodeja, ja no es limita a representar escenes fàcilment reconeixibles, ara es tracta de crear obres que provoquin sensacions en qui les contempla, a partir d'objectes, transformacions de l'espai, vídeos, imatges, entre altres, on es plasmen diferents visions o

perspectives. Com expressa Callejón (2006), l'art pot ser “expresión, manifestación, reflexión, provocación, belleza, crítica...” (Citat per Cobo, 2014, p.12)

L'art contemporani és tan divers i poc convencional, que estimula la imaginació dels infants i promou el pensament crític per tal d'analitzar i qüestionar les diferents obres. D'acord amb la idea d'Abad (2018),

El arte contemporáneo hace participante activo al estudiantado, al producir obras abiertas a la interpretación y al juego de los significados; y al promover el desarrollo del pensamiento divergente, es decir, abierto, flexible y en el que no existe una única respuesta. (p.18)

Aquest tipus d'art presenta una inquietud cap al medi natural, pel que fa a la conservació i protecció per tal de fer front al canvi climàtic, la contaminació, etc. Moltes d'aquestes obres són com un canal de comunicació entre les persones i l'entorn, a més, busquen generar un impacte emocional als destinataris per a fer-los adonar de la importància de tenir cura de l'entorn natural.

2.3. Relació de l'art amb la natura i el medi ambient

La connexió entre les persones i la naturalesa ha estat possiblement un dels primers temes coneguts en la història de l'art. Les primeres representacions es troben al Paleolític i tot i que ha anat evolucionant, sempre ha continuat sent un tema important en les arts visuals, convertint-se així en una font d'inspiració. Des de la Grècia antiga on imitaven la naturalesa a l'Impressionisme que posava el focus en la temporalitat de la naturalesa, hi ha hagut molts canvis i un gran avanç.

Al mateix temps, la societat ha abusat de la naturalesa per a fins personals, fins a provocar conseqüències greus pel medi ambient. Tanmateix, es genera una quantitat excessiva de residus i la importància del reciclatge cada cop té un paper més rellevant a l'hora de protegir el medi ambient. Per aquesta raó, l'art ha estat utilitzat com una eina poderosa per sensibilitzar i conscienciar sobre la importància de preservar i tenir cura de la natura. Diversos artistes han emprat les seves habilitats, per a expressar i transmetre les adversitats de l'activitat humana

en l'entorn intentant conscienciar i buscar un canvi en les actuacions de la societat.

Per una banda, ha sorgit un moviment artístic conegut com a Upcycling Art o Art del reciclatge, aquest sorgeix com a resposta artística enfront de la societat de consum actual. Aquest moviment no és delimitat, reuneix diferents artistes que perceben la urgència d'abordar la situació a partir d'una eina senzilla per a ells, l'art, així doncs, busquen expressar la seva crítica utilitzant l'art com a mètode de creació i reivindicació social. Per tant, busca reutilitzar i transformar els diferents residus com el cartó, la fusta, el vidre, plàstics, entre altres, que es troben al carrer, a les deixalleries i inclús a la mar, per tal de reutilitzar-los i convertir-los en obres d'art. Aquest corrent també està estretament lligat amb l'arte povera o art pobre, el qual intenta trencar amb el tradicional i anar més enllà del llenç. Aquest pretén “desde una mirada reaccionaria se plantea captar la atención del espectador hacia los aspectos cotidianos del día a día” (Oliván, 2016, p.16), fent ús de materials de rebuig, els quals aparentment no tenen valor, en la societat de consum que ens trobem i s'ubiquen majoritàriament en espais públics.

Ambdós, fan les seves creacions donant un missatge crític o de denúncia contra el consum excessiu, la contaminació mediambiental, el canvi climàtic, l'escalfament global, etc. Així doncs, continuant amb la idea de Huerta (2019), l'art té la capacitat de modificar a la societat i de transmetre els nostres anhels personals i les idees que compartim com a col·lectiu. Aquest tipus d'art posa el seu enfocament en el medi ambient, per a cultivar actituds positives cap a l'entorn amb el propòsit de motivar a la societat a participar activament en la preservació d'aquest. En aquest cas s'han escollit artistes que transmetent un missatge sobre el medi ambient en les seves obres com: Bordalo II, Alejandro Duran, Laurence Vallières, Vik Muniz, etc.

Per altra banda, el Land Art és un corrent artístic de l'art contemporani iniciat a finals dels anys seixanta. En aquest moviment el paisatge i l'obra estan estretament vinculats, els artistes experimenten amb aquests espais i utilitzen materials naturals i inclús aprofiten els fenòmens naturals per a portar-ho a terme.

Aquest tipus d'obres pretén relacionar la Terra, el medi ambient i les persones. Alguns artistes representatius que s'han agafat d'exemple per a presentar les obres als infants són: Robert Smithson, Andy Goldsworthy, Nancy Holt, Alice aycock, etc.

El Land Art como herramienta aplicada al aula permite a través de la variedad de materiales que ofrecen (semillas, hojas, frutos de árboles) un desarrollo en los niños más receptivo con su entorno natural, y así lograr una asertiva socialización de su trabajo, generar conciencia y cuidado sobre su entorno natural y permitiendo ser parte del mismo, aprende a respetar y valorar su expresiones artísticas. (Cerón i Córdoba, 2019, p.66)

Els artistes que treballen amb la naturalesa fan servir materials naturals com pedres, fusta, fulles, sorra, terra, aigua, etc. Altres incorporen processos naturals com és el creixement de les plantes, la descomposició, o fenòmens meteorològics com l'erosió, la pluja, etc. Aquest tipus d'art com comenta Asenjo (2021) "Permite también presentar preguntas y dar respuestas artísticas a cuestiones o problemas que, desde otras disciplinas, se aportan de manera distinta, como sucede en el caso de la sostenibilidad o el medio natural" (p.218), així doncs, permet abordar temes aliens a l'art des d'una altra perspectiva a la tradicional.

Tot i això, aquest tipus d'art és efímer, ja que a l'estar exposat en moltes ocasions a l'exterior i als efectes meteorològics, té una elevada probabilitat de veure's alterat. Aquest, es caracteritza per la poca durabilitat i fugacitat, ben al contrari de les obres típiques que es caracteritzen per la seva durabilitat i permanència. Així doncs, té una forta dependència de la imatge o el vídeo, per tant, és essencial capturar el procés i el resultat, ja que possiblement desapareixerà. A més, a partir del treball amb materials naturals, sense alterar negativament l'entorn i la natura, es creen propostes artístiques més sostenibles, conscients i sensibles amb el medi ambient.

2.4. Artistes i obres

A continuació es fa una pinzellada de tots aquests artistes esmentats anteriorment, per tal de conèixer una mica les seves motivacions i obres que són el punt de partida de les activitats per a realitzar la investigació. Alguns dels artistes no s'inclouen dins un únic estil, tot i això, s'han anomenat dins l'estil més pròxim depenent de les seves motivacions artístiques.

Bordalo II és un artista nascut el 1987 a Lisboa, anomenat així en homenatge al seu avi que fou pintor, per donar continuïtat a les seves obres. Aquest artista va començar amb la pintura i va experimentar amb diferents materials fins a arribar a la utilització "d'escombraries" com a únic material. Així doncs, les seves creacions parteixen de la producció i consum excessius de la població causant la destrucció del planeta.

Figura 1. Imatge Bordalo II

<https://totenart.com/noticias/wp-content/uploads/2021/06/totenart-bordalo-ii-basura-y-reciclaje.jpg>

Figura 2. Iberian Lynx (2019), Bordalo II

Bordalo II. (2019). Iberian Lynx. Lisboa +21 in Lisbon, Portugal [Fotografia].

<https://www.bordaloii.com/big-trash-animals>

Aquest artista ens està deixant obres conegudes, com per exemple Iberian Lynx (2019), Half Trash Wood Turtle (2017), Plastic Guarà Wolf (2018) pel que fa a la col·lecció Big Trash Animals, entre d'altres.

Pel que fa a l'obra Iberian Lynx (2019) de Bordalo II és una estàtua multicolor creada amb deixalles plàstiques i components informàtics vells per tal de qüestionar i reflexionar sobre el consumisme i materialisme de la societat actual i la gran contaminació que es produeix.

Alejandro Duran nascut el 1974 a Mèxic és un artista que recull les escombraries que es troba a la costa per a transformar-les en obres d'art que ens ensenyen d'una forma inquietant i realista la situació actual de la contaminació dels mars. Entre les seves obres trobem Algas (2013), Riachuelo (2017), Derrame (2010), etc.

Figura 3. Artista Alejandro Durán.

<https://blog.signus.es/artista-alejandro-duran-invasion-de-plasticos/>

Pel que fa a l'obra Mar (2013), aquesta està elaborada amb deixalles plàstiques arrossegades per la costa mexicana on van ser recollides per l'artista. Per a fer l'obra va distribuir tots els residus que va recol·lectar com ho deixarien les ones amb la intenció de conscienciar i intentar canviar els hàbits de consum de la societat.

Figura 4. Obra Mar (Sea), 2013, Alejandro Durán,

Durán, A. (2013). Mar (Sea), 2013. [Fotografia] <https://alejandroduran.com/washedupphotoseries>

Pel que fa a Laurence Vallières nascuda el 1986 al Quebec, és una artista que crea escultures en gran format a partir del cartó que troba pels carrers de les ciutats que visita. Fonamentalment, representa animals, convidant a les persones a reflexionar sobre la sostenibilitat mediambiental. Algunes de les seves obres són Seeing Humanity for What it Really Is (2016), Mickey with Coca-Cola Eyes (2018), etc.

Figura 5. Artista Laurence Vallières

<https://urban-nation.com/artist/laurence-vallieres/>

Una de les sobres més conegudes és *Mickey with Coca-Cola Eyes* (2018). Aquesta representa el consumisme de la societat actual, per aquesta raó canvia els ulls del personatge per la paraula “*Consume*” amb la tipologia d’una marca comercial molt reconeguda.

Figura 6. *Mickey with Coca-Cola Eyes* (2018)

Valliéres, L. (2018). *Mickey with Coca-Cola Eyes*. [Fotografia].

<https://lauvallieres.com/toy/jxruhnt94mog0b0a9qt62mrv7ia46k>

Vik Muniz nascut el 1961 a São Paulo, és un dels artistes més coneguts de la seva generació. Aquest artista crea imatges que no són el que representa, fa composicions o parteix d’obres d’altres artistes utilitzant materials no tradicionals (sucre, xocolata, escombraries, cendra...) per a després fotografiar-ho capgirant la realitat. Les seves obres més conegudes són retrats de la sèrie “*Chocolate*” (1997) i els retrats amb escombraries l’any 2006.

Figura 7. Artista Vik Muniz.

<https://exame.com/casual/vik-muniz-apresenta-exposicao-gibi-inspirada-em-walt-disney-na-sp-arte-2023/>

En l’obra *Starry Night, after Van Gogh from Pictures of Magazines 2* (2012), Muniz presenta una obra enginyosa i carismàtica de collage, amb diferents elements que simulen els colors de l’obra original i el moviment típic del quadre. Una característica d’aquesta obra és que a l’observar-la en detall, es percep amb quins elements està realitzat.

Figura 8. *Starry Night, after Van Gogh from Pictures of Magazines 2 (2012)*

Muniz, V. (2012). *Starry Night, after Van Gogh from Pictures of Magazines 2*. <https://www.wikiart.org/es/vik-muniz>

Figura 9. *Detall. Starry Night, after Van Gogh from Pictures of Magazines 2 (2012)*

<https://designandstylereport.com/2018/10/01/starry-night-after-van-gogh/>

Pel que fa a Robert Smithson (1983) és un artista americà conegut dins del Land Art i algunes de les seves obres més famoses són *Spiral Jetty (1970)*, *Amarillo Ramps (1973)*, *Broken circle/ Spiral Hill (1971)* entre altres. Les seves obres són efímeres i gegantesques, amb la idea de ser una ruptura radical de les creacions tradicionals exposades a les galeries d'art. *Spiral Jetty (1970)* és una obra creada a partir de 5000 tones de basalt negre col·locades en forma d'espiral gegant. És una obra fortament sotmesa als agents climàtics, provocant que es vegi deteriorada i inclús quedant coberta sota l'aigua durant uns anys.

Figura 10. *Artista Robert Smithson.*

Gorgoni, G. (1970). *Robert Smithson sitting at a table he designed in his New York City studio at 799 Greenwich St*, <https://holtsmithsonfoundation.org/biography-robert-smithson>

Figura 11. *Spiral Jetty*

Gorgoni, G. (1970). *Spiral Jetty*. <https://www.deseret.com/entertainment/2020/4/7/21207816/spiral-jetty-50-robert-smithson-nancy-holt-anniversary-dia-umfa-great-salt-lake-landmarks-utah>

Art i medi ambient: una proposta interdisciplinària per desenvolupar la consciència i la sensibilització ambiental. | Marta Oliver Suau

Andy Goldsworthy nascut el 1956 a Anglaterra, és un artista innovador que es fixa en els colors, les formes, la qualitat, la naturalesa, el pas del temps, les condicions meteorològiques, les estacions, etc. Sovint, utilitza materials naturals com branques, fulles, neu, espines, etc. Les seves obres són efímeres i documentades amb fotografies.

Figura 12. Artista Andy Goldsworthy

<https://www.emmeranrichard.fr/andy-goldsworthy>

Les obres més conegudes són *Touching North* (1989), *Storm King Wall* (1998), *Rowan Leaves & Hole* (1987), etc.

Pel que fa a *Rowan Leaves & Hole* (1987), situa les fulles en un cercle representant el cicle de la vida i la decadència d'aquesta.

Figura 13. *Rowan Leaves & Hole* (1987) de Andy Goldsworthy

<https://historia-arte.com/obras/rowan-de-un-agujero>

Nancy Holt nacuda el 1938 a Massachusetts, és una artista coneguda per les seves obres *Sun Tunnels* (1976), *Dark Star Park* (1984), *Rock Rings* (1978), etc. Les seves obres destaquen per la capacitat de transformar la percepció del paisatge, considerant-la una artista de la percepció.

Figura 14. Artista Nancy Holt

Nancy Holt visitando su trabajo, *Up and Under*, en el municipio de Hämeenkyrö en Finlandia

https://es.wikipedia.org/wiki/Nancy_Holt

Art i medi ambient: una proposta interdisciplinària per desenvolupar la consciència i la sensibilització ambiental. | Marta Oliver Suau

L'obra *Sun Tunnels* (1976), està formada per quatre túnels de formigó a gran escala, situats en forma de "X". Cada túnel permet veure el sol d'una forma diferent, és a dir, la sortida i posta de sol i el solstici d'estiu i hivern.

Figura 15. *Sun tunnels*

<https://holtsmithsonfoundation.org/sun-tunnels>

Alice Aycock (Pensilvania, 1946) és una escultora coneguda per crear obres de metall a gran escala arreu del món. Les seves obres estan associades al medi ambient i eren construïdes a l'exterior. Alguna de les seves obres més famoses són *Maze* (1972), *Low Building With Dirt Roof* (1973), *A Simple Network of Underground Wells and Tunnels* (1975), entre altres.

Figura 16. Artista Alice Aycock

<https://bfafinearts.sva.edu/people/alice-aycock/>

Pel que fa a la seva obra *Devil Whirls* (2017), aquesta està feta amb una repetició dinàmica alumini, representant un remolí o una columna d'aire que s'eleva.

Figura 17. *Devil Whirls* (2017)

Lindskog, J. (2020). *Devil Whirls*, 2017. Aluminum powder coated white. 19'4" high x 22'9" wide x 18'10" deep. <https://www.aaycock.com/devil-whirls-2017>

2.5. Importància de la conscienciació i la sensibilització medi ambiental a través de l'art

El medi ambient té un paper essencial, proporcionant un espai on es desenvolupen els éssers vius, això no obstant, també inclou elements biòtics o sense vida i components artificials. Així doncs, és vital reconèixer que d'ençà que naixem, no parem d'interactuar amb el nostre entorn, sigui natural o social. Aquest equilibri es veu amenaçat per l'impacte desmesurat de les accions humanes, per aquesta raó, la necessitat de preservar i respectar l'entorn adquireixen una gran rellevància.

Amb els anys, anem adquirint coneixements i experiència, per aquest motiu, és crucial que des de ben petits a l'escola, es promogui la conscienciació i sensibilització de la cura del medi ambient per afavorir l'adquisició d'actituds i comportaments més responsables. Així doncs, l'educació és una de les eines clau per a millorar la societat, per això, l'educació en valors té gran rellevància, ja que permet formar als infants per a ser més responsables, respectuosos, cívics, etc.

Per tractar la importància d'aquests dos temes, considero rellevant primer fer una breu definició per tal d'entendre i diferenciar els conceptes.

Pel que fa a la sensibilització mediambiental, Rodríguez i Velásquez (2017), consideren que “se entiende la sensibilización como un cambio de conducta favorable que promueve la participación activa y dinámica en busca de las soluciones de los problemas ambientales que se viven en los contextos naturales” (p.30). Així doncs, és el procés de crear consciència i fer adonar a la societat del valor i la importància de la cura del medi ambient amb l'objectiu de crear una forma de viure basada en el respecte, protecció, cura de l'entorn i l'ús sostenible dels recursos.

Segons Febles (2004), la consciència ambiental es defineix com “el sistema de vivencias, conocimientos y experiencias que el individuo utiliza activamente en su relación con el medio ambiente, infiriendo la presencia de subjetividad en el proceso de interrelación con el entorno” (p.236). Així doncs, consisteix a adquirir

coneixements sobre la problemàtica i la situació i intentar enfrontar-s'hi, per tant, és una eina que possibilita l'obtenció de saber, destreses i actituds que permetin preservar i enriquir l'entorn.

Per això, és important treballar per a la conscienciació dels infants i l'educació no sol augmenta les possibilitats d'accés a la informació i aprenentatges, sinó que també afavoreix una millor comprensió de conceptes ambientals complexos com pot ser al canvi climàtic (McCright, 2010).

Tal com comenten Olsson i Gericke (2016) diversos investigadors han constatat que els adolescents (de 13 a 17 anys) tenen menys interès i preocupació per les qüestions mediambientals que els estudiants més joves i els majors. També s'ha constatat una disminució de les preferències pels entorns naturals entre els adolescents del mateix grup d'edat. Així doncs, és clau abordar la conscienciació i la sensibilització a les primeres edats, per a formar ciutadans responsables, conscienciats i respectuosos per a la cura del medi ambient. Per consegüent, és la societat la qual té fonamentalment el poder de ser un agent de canvi, per a afavorir la cura, conservació i protecció del medi ambient, per aquesta raó és tan important sensibilitzar els infants, ja que és una forma de desenvolupar canvis amb l'entorn. Per tant, des de les primeres edats és important treballar l'educació ambiental,

es un proceso que pretende formar y crear conciencia a todos los seres humanos con su entorno, siendo responsables de su uso y mantenimiento [...] buscar que la Sociedad aprenda a interpretar y analizar las reacciones de la naturaleza, a conocer que el entorno natural tiene capacidad limitada de regeneración y que muchos de sus elementos, al ser utilizados por el ser humano, se convierten en recursos finitos. (*Rengifo, Quitiaquez & Mora, 2012, p.3*).

Per aquesta raó, tant des de les aules com des de casa, és crucial convertir-se en un pilar fonamental per a proporcionar als infants coneixements essencials pel seu desenvolupament.

L'art sempre ha estat molt lligat a la naturalesa, com a font d'inspiració, material o com a espai. Anant més enllà, l'art no es basa sol en fer creacions, sinó que pot influenciar la societat.

Així doncs, enfocar aquesta situació i necessitat per a la sensibilització i conscienciació a partir del treball de l'educació ambiental des d'un vessant més artístic, d'acord amb Valle i González (2014) aquesta,

se torna interesante y amena, pues propicia el despertar de la ética humana y la motivación de los individuos a adquirir conocimientos y a adoptar actitudes y comportamientos consecuentes en función de asegurar el cuidado y la utilización racional del medio ambiente en aras de lograr un desarrollo sostenible. (p.4).

Aquesta fusió entre educació artística i educació ambiental permet ensenyar conceptes fonamentals sobre la conscienciació i la sensibilització referents a la relació amb l'entorn, com la connexió, la importància de la preservació, la sostenibilitat, el canvi climàtic, la contaminació, l'escalfament global, la reutilització, impulsant així l'aprenentatge de l'individu en el seu context ambiental a partir d'artistes que treballen aquests conceptes amb les seves obres.

En conclusió, és essencial fomentar aquests aprenentatges, ja que ens poden permetre portar a terme canvis importants en la societat per a aconseguir una millora en les responsabilitats i actuacions sobre l'entorn i, per tant, una millora en el medi ambient.

3. MÈTODE

3.1. Objectius i pregunta d'investigació

L'objectiu principal d'aquesta investigació és desenvolupar una proposta educativa on l'art i el medi ambient, treballats conjuntament, siguin una eina per a desenvolupar la consciència i sensibilització mediambiental amb alumnes de segon de primària.

D'aquesta forma es treballarà de forma interdisciplinària on l'eix central és l'àrea d'educació artística que s'interrelaciona principalment amb l'àrea de coneixement del medi i alhora amb l'àrea d'educació en valors per a poder conscienciar als infants de la cura del medi ambient per a intentar frenar el canvi climàtic.

Com a objectius més específics s'han determinat els següents:

- Realitzar una investigació bibliogràfica sobre l'art contemporani relacionat amb la naturalesa i l'educació ambiental.
- Desenvolupar i ampliar les competències per portar a terme un treball de recerca i investigació.
- Reflexionar sobre la importància de l'art contemporani en els centres escolars.
- Determinar els beneficis de treballar conjuntament l'art i la natura sobre els infants.
- Analitzar com les propostes de creació artístiques proposades a l'escola contribueixen per a la conscienciació de la cura de l'entorn.

Després de conèixer amb més profunditat els conceptes d'art, medi ambient i naturalesa s'han dissenyat una sèrie d'activitats que ens permetin donar resposta a la següent pregunta: com fomentar la conscienciació i sensibilització dels infants de segon de primària sobre la importància de preservar, valorar i tenir cura del medi ambient des d'un àmbit artístic?

3.2. Participants i context d'aplicació.

La implementació de la proposta s'ha portat a terme a l'escola Marta Mata, un centre educatiu públic d'educació infantil i primària, ubicat als afores de la ciutat de Girona.

Actualment, l'escola compta amb dues aules de segon de primària, mans inquietes i tinkering, amb 25 i 24 infants respectivament. Pel que fa a la primera està formada amb 12 nens i 13 nenes mentre que a l'altra són 12 nens i 12 nenes. Els participants d'aquest estudi de cas són, les dues classes de segon de primària, fent un total de 49 alumnes. Cal destacar, que són dos grups amb nivells i ritmes d'aprenentatge molt diferents, podríem distingir els infants que necessiten un suport més individualitzat i un alt suport dels docents (els quals són tinguts molt en compte a l'hora de portar a terme aquestes activitats), alumnes que més o

menys segueixen i altres que presenten un bon ritme d'aprenentatge. Entre ells, hi ha alguns infants que presenten certes dificultats detectades, però encara no tenen un diagnòstic ferma i dos alumnes amb TEA.

Hi ha una diversitat d'alumnes en qüestió d'origen, però, tot i això la majoria utilitzen el castellà i sobretot el català (parlen i l'entenen tot i alguns mostrar alguna dificultat) que és la llengua vehicular del centre. Tot i això, els objectius que es plantegen en la proposta didàctica són assequibles per a tots els infants, per aquesta raó no ha calgut cap adaptació important.

3.3. Procediment (fases de la intervenció i instruments de recollida de dades)

Planificació i disseny de la proposta

En aquesta primera fase es planteja l'objectiu d'investigació i objectius secundaris. Des d'un primer moment, es va plantejar la realització d'una proposta educativa que partís de l'àmbit artístic com a eix central encaminat a treballar la naturalesa i el medi ambient. D'aquesta forma, es comença amb la recerca d'estudis, articles publicats i diferents artistes i obres que treballen l'art relacionat amb la natura per a presentar els infants els diferents conceptes relacionats amb el medi ambient.

Un cop aquesta recerca bibliogràfica està enllestida, es procedeix al disseny de la situació d'aprenentatge (vegeu annex 1) per a donar resposta a la pregunta plantejada i als objectius de la recerca.

Aquesta proposta educativa consta d'un total de cinc sessions. Totes les activitats estan relacionades amb l'art i el medi ambient i s'introdueix la temàtica a partir d'una activitat individual amb tauletes per a saber els coneixements previs de l'alumnat a partir d'un *Kahoot*. Seguidament, a la segona sessió es porta a terme una activitat de creació artística amb materials naturals al pati i una prèvia explicació sobre la creació d'art amb naturalesa i relacionada amb el moviment artístic land art. A continuació, en la tercera sessió es fa una proposta d'art i reciclatge en la qual després d'una breu explicació de la importància d'aquest,

dels conceptes reciclatge, contaminació, medi ambient, entre altres i una proposta de creació a partir dels elements de rebuig que han portat de casa prèviament. Subsegüentment, s'ha creat un joc amb un dau i obres d'art per inventar històries a partir d'imatges, acompanyades d'una prèvia i breu explicació de cada una i del que ens intenten transmetre els autors. Finalment, es torna a proposar el mateix *Kahoot* que a l'inici per tal d'observar si els resultats obtinguts són diferents després de les diferents explicacions i les activitats portades a terme. Un cop acabat aquest, es du a terme una breu enquesta als infants.

A més, també es creen els diferents instruments de recollida de dades necessaris per a l'aplicació de la proposta com és el cas *del Kahoot* (vegeu enllaç a l'annex 2), la graella d'observació i l'enquesta final. A més, es recullen i creen els materials necessaris (vegeu a l'annex 3 les presentacions, a l'annex 4 la plantilla del dau i a l'annex 5 les imatges utilitzades en aquest).

Aplicació, observació i recollida de dades

En aquesta fase, es porten a terme les activitats exposades en el punt anterior (planificació i disseny de la proposta). A més, mentre s'implementen les activitats, s'observa als alumnes i es valora a partir d'una graella d'observació prèviament elaborada. Alhora es realitzen fotografies per a tenir constància del procés i poder-les analitzar posteriorment, igual que s'anoten algunes de les frases comentades pels infants. L'enquesta i el *Kahoot* per obtenir els coneixements previs i els finals, formen part de l'activitat, per tant, en aquestes parts no són necessàries ni l'observació ni imatges.

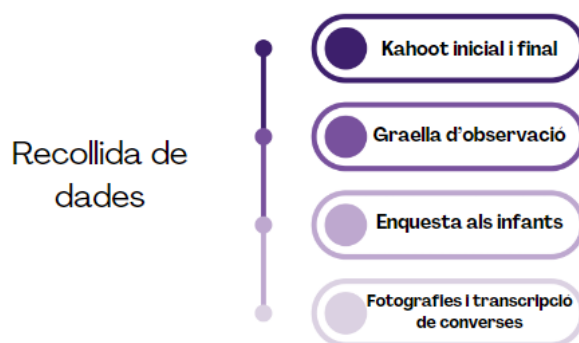

Figura 18. Instruments utilitzats per a la recollida de dades.

Reflexió i anàlisi de les dades recollides

Les dades recollides durant la proposta, han quedat registrades a l'aplicació en el cas del *Kahoot*, en la graella d'observació, en l'enquesta, en les fotografies fetes i en les transcripcions d'algunes converses dels infants. L'anàlisi de les dades es porta a terme fent un recompte de respostes i una comparativa en una graella, fent gràfics per a representar les dades, etc.

Conclusions

L'última fase ha estat la recollida de tota la informació recollida i l'extracció d'unes conclusions que han permès donar resposta a la pregunta d'investigació.

3.4. Metodologia de recerca aplicada

Per portar a terme una recerca acurada per a donar resposta a la pregunta d'investigació i completar els objectius, s'ha optat per a implementar un estudi de cas, on es posa l'accent en l'anàlisi de l'individu com a focus d'investigació en un context i una situació específica (Díaz, Mendoza i Porras, 2011, p.7). S'ha seguit una metodologia mixta considerant així la implicació d'aspectes de l'enfocament quantitatiu i altres del qualitatiu, combinades per a obtenir resultats més representatius i detallats.

L'estudi parteix d'un enfocament quantitatiu en realitzar dos qüestionaris a través de l'aplicació *Kahoot*, en aquest cas els infants tenen unes preguntes i han d'escollir entre les respostes, però aquestes dades posteriorment es converteixen en una taula comparativa de resultats. Això no obstant, també té un enfocament qualitatiu, pel fet que s'utilitzen enquestes on els alumnes responen lliurement a les qüestions proposades entre diverses opcions i posteriorment es representen en gràfics per a observar les respostes d'una forma més visual. També es registren les vivències dels alumnes amb imatges i transcripcions de converses, es realitza una observació a través d'una graella d'observació i l'investigador col·labora i participa amb els objectes d'estudi.

4. RESULTATS

4.1. Resultats del kahoot

En la primera sessió, se'ls va presentar l'eina Kahoot, que s'utilitza per a conèixer les idees prèvies dels alumnes, acompanyada d'una breu explicació després d'observar les respostes permetent així entendre i adquirir nous aprenentatges. En l'última sessió s'ha repetit per veure l'evolució en comparació amb la primera sessió.

A través de la taula es contrasten les respostes del Kahoot, tot comparant el primer qüestionari dels coneixements previs amb el final de coneixements adquirits. En el primer, realitzen la proposta 45 alumnes d'un total de 49 (no participen per absència). En canvi, al *Kahoot* final hi van participar 44 alumnes de 49 (uns 3 o 4 alumnes, van realitzar aquest *Kahoot*, sense haver realitzat el primer ni cap activitat).

PREGUNTES		RESPOSTES	
		Kahoot previ	Kahoot final
1. Què és l'art?	A. Un tipus de joc	1	3
	B. Una forma d'expressió com la música, la pintura, l'escultura, el cine...	34	40
	C. Qualsevol cosa que podem trobar en un supermercat, en un museu...	10	1
2. Per què algunes persones creen art?	A. Perquè s'avorreixen o per passar el temps	6	2
	B. Per utilitzar colors brillants i divertits	12	3
	C. Per expressar el que senten o pensen o intentar conscienciar a la població	27	39
3. Què significa sensibilització mediambiental?	A. Sentir el medi ambient	16	3
	B. Conscienciar-se de la situació real que pateix el medi ambient	18	35
	C. Defensar el medi ambient	11	6
4. L'art pot ser una forma de denúncia,	A. Vertader	19	39
	B. Fals	19	4

crítica o sensibilització contra la contaminació i el canvi climàtic?	Sense resposta	7	1
5. Què és per tu el medi ambient?	A. Els edificis, les cases, els trens, els cotxes, etc.	7	3
	B. Només les persones i els mamífers	11	4
	C. Tot el que ens rodeja, el cel, l'aigua, plantes, animals, persones	25	37
	Sense resposta	2	0
6. Existeix una relació entre l'art i el medi ambient?	A. No	15	2
	B. Sí	30	42
7. Què és el canvi climàtic?	A. Què és el canvi climàtic?	21	2
	B. Canvi de l'estació de l'any	13	5
	C. Canvi de clima causat per l'activitat humana	11	37
8. Què és l'escalfament global?	A. L'augment de la temperatura de totes les persones	18	4
	B. L'augment de la temperatura de la terra	15	34
	C. L'augment de la temperatura del sistema solar	12	6
9. Els artistes poden intentar conscienciar a la societat de l'escalfament global, del canvi climàtic o de la importància de reciclar amb les seves obres?	A. Fals	25	4
	B. Vertader	20	40
10. Com cuidem el medi ambient?	A. Tirant les escombraries només als contenidors, ni al carrer, ni al mar...	26	41
	B. Tirant escombraries al carrer, al parc i sempre fora de la paperera.	14	1
	C. Tirant escombraries al riu i al mar	5	2
11. Com hem de cuidar el nostre planeta?	A. Tallant molts arbres fins a quedar-nos sense	0	0
	B. Contaminant els mars i reciclant	9	4
	C. Reciclant i no contaminant els	36	40

	mars i mantenint el nostre entorn net.		
12. Què podem fer nosaltres per a la conservació del medi ambient?	A. Reduir, Reciclar i Reutilitzar	24	38
	B. Reproduir, Gastar i Tira	8	3
	C. Reciclar, Reutilitzar i Comprar més	8	2
	Sense resposta	5	1
13. Cuides el medi ambient?	A. Sí, sempre	20	42
	B. Només a vegades	19	2
	C. No, no m'interessa	6	0
14. Qui som els responsables de tenir cura del medi ambient?	A. Ningú	3	0
	B. Tots	40	43
	C. Només jo i ningú més	2	1

Taula 1. Taula comparativa dels resultats obtinguts amb el kahoot.

Clarament, a partir de la Taula 1 podem observar que els resultats de l'alumnat han anat variant gratament des del primer Kahoot al segon. La gran majoria d'infants després de portar a terme totes les activitats i escoltar les breus explicacions, ha millorat els seus resultats. A més, cal destacar com en algunes preguntes on la majoria d'infants van fallar, finalment, l'han acabada encertant gairebé tots. Així doncs, podem destacar els resultats de la pregunta 3, 7, 9 i 13, ja que és on es nota més el canvi del primer qüestionari al segon.

4.2. Activitats portades a terme

A continuació, s'exposen les imatges documentades després de les explicacions de conceptes, obres i artistes i activitats portades a terme. A més, també podem veure algunes reflexions o comentaris fets pels infants sota de cada imatge.

En aquestes, es va parlar sobre la creació d'obres artístiques amb elements naturals, a la naturalesa o representant-la. A més, es va introduir el Land Art amb obres i artistes representatius del moviment. Després se'ls van presentar els materials que tenien a la seva disposició i se'ls va deixar temps per a la creació.

Tal com podem veure a continuació, la majoria de les creacions són abstractes tot i que en alguna ocasió ha sorgit alguna obra més figurativa (vegeu figura 27 i 28)

tot i que segueixen una seriació o seqüència. Tanmateix, cal destacar que si feien obres abstractes, li acabaven donant una història o simbologia, ja que els costa molt representar coses abstractes sense elements figuratius o simbòlics. Tot i haver-hi molt material, hauria estat millor tenir-ne una mica més al seu abast, perquè algun grup va desmuntar l'obra d'algun company (un cop aquests havien acabat i amb el seu permís) per a poder acabar la seva.

Cal remarcar que hi ha hagut grups que primer han agafat el material i després han pensat, mentre que altres primer pensaven i posteriorment escollien el material. A més, s'ha observat que els infants s'influencien molt fàcilment els uns dels altres.

Figura 19 i 20. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'exterior.

"I si fem una flor com la del meu jersei amb pinyes i pedres?"

En les figures 19 i 20 podem veure com els infants amb la combinació de fulles, pinyes, aglans, pedres i algun pal, intenten representar una flor a partir de l'observació del dibuix en el jersei d'una de les alumnes com a font d'inspiració.

Figura 21 i 22. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'exterior.

"M'agrada barrejar materials, crec que així s'assembla més a la natura"

"Ens falten aglans, serà com si fossem nosaltres a dins i ho taparem amb les fulles planes"

En la figura 21, podem veure com parteixen del centre cap a l'exterior amb diversos materials, fent diferents "ventalls" delimitant cada un amb pals, posant diferents materials al mig i fent rodonetes amb els dits posant diferents elements a dins. En canvi, en la figura 22, tenen una circumferència exterior amb diferents elements repartits a l'interior.

Figura 23. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'exterior.

Figura 24. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'interior.

"Necessito pedres que s'assemblin"

"Posem en ordre les coses"

Pel que fa a la figura 23, aquesta representa diferents cercles concèntrics amb pedres mentre la figura 24 representa cercles amb aglans o alternant pedres i palets.

Figura 25. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'interior.

Figura 26. Representacions lliures després de treballar el Land Art a l'interior.

“Marta! Mira, hem utilitzat pedres, pals i pinyes. Hem fet una espiral al mig com la spiral jetty tan gran que ens has ensenyat”

“Anem de petit a gran, primer les pedres, després els pals que són més llargs, després les pinyes de gran a petit, la paret dels arbres, els aglans i les fulles i un altre cop aglans”

En les figures 25 i 26 observem la representació d'una espiral amb diferents elements, tot i que la de la dreta al voltant està acompanyada d'una circumferència amb l'alternació de pinyes amb pals curts i llargs.

Figura 27 i 28. Representacions figuratives després de treballar el Land Art a l'exterior.

*“Mira! Un Tió, una estrella i un arbre de Nadal com els que hem vist avui”
(El que representen no és abstracte, li donen un significat, representen el conegut).*

Aquestes dues imatges són l'exemplificació de com els infants necessiten representar el que és figuratiu o donar-li una història a l'abstracte. Són dues creacions figuratives en el cas de la figura 27, és una estrella amb pinyes que té diferents contorns amb pedres i pals on a l'interior hi ha una barreja de fulles. En canvi, la figura 28, combina fulles, pals i alguns aglans o pinyes representat un arbre de Nadal i el Tió.

Pel que fa a aquesta activitat, es va parlar de la importància del reciclatge i la reutilització introduint diferents autors que treballen l'art amb la intenció de cura del medi ambient, reciclat o reutilitzant, creant obres que ajuden a l'entorn, etc. Per tant, els artistes i les obres presentades, intenten fer crítica o conscienciar a la població sobre la contaminació, la importància del reciclatge, la cura del medi ambient, etc. Un cop feta aquesta breu explicació es va deixar treballar als infants lliurement amb els materials de rebuig que hi havia per a poder fer diferents creacions.

Art i medi ambient: una proposta interdisciplinària per desenvolupar la consciència i la sensibilització ambiental. | Marta Oliver Suau

Figura 29. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

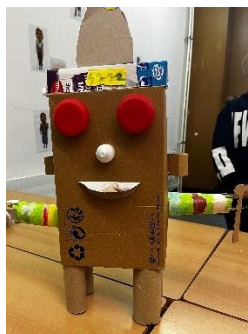

Figura 30. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

“Hem reutilitzat moltes coses i hem creat un robot molt guai amb plàstic i cartó“

“Sembren peixets amb els tubs de cartó i els taps“

A la figura 29 a partir de plàstics elaboren un personatge representant un robot a partir de la combinació de diferents elements. En canvi, a la figura 30 a partir de tubs de cartó i taps, intenten representar diferents peixos de colors.

Figura 31. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

Figura 32. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

“Hem reutilitzat molts plàstics i hem agafat talls petits que havien llençat els altres, però nosaltres els hem reutilitzat per fer la boca i el paper del cap“

És una escultura de cartó“

En aquest cas, sembla un altre robot on hi predomina molt més el cartó. En canvi, la segona imatge sembla una creació de cartó molt més abstracte.

Figura 33. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

Figura 34. Creacions després de parlar d'art i reciclatge.

“És com un animal fet de coses reutilitzades com l'artista que ens has ensenyat, però no s'assembla tant com el seu”

“Hem reutilitzat molts plàstics que encara es podien utilitzar per a fer obres”

Finalment, en aquest cas a l'esquerra sembla que es pretén representar algun tipus d'animal amb la barreja de plàstics i cartó, mentre que a la dreta podem veure un personatge curiós on predomina també la reutilització de plàstic.

Aquesta activitat és una versió del joc comercialitzat *Story Cubes*. Es tracta d'un cub amb obres d'artistes a cada cara (vegeu l'annex 4 i 5). Aquestes com en altres ocasions, fan una crítica al consumisme, de la importància de reciclar, de la contaminació de les ciutats i oceans, etc. Així doncs, després d'una breu explicació de cada obra i que ens vol dir cada autor, els infants havien de llençar el dau i crear històries.

Figura 35. Dau creat amb les obres presentades.

Obra de James Decaires Taylor:

“Hi havia una nena nedant per sota de la mar, hi va veure molts coralls, es va tallar amb un i es va convertir amb sorra molt dura”.

“Un dia un home va fer una escultura i va decidir-la posar-la sota el mar i emplenar-la de coralls perquè tinguessin una casa per créixer”.

Obra de Bordalo II:

“Hi havia una vegada un nen que no li agradava contaminar el món i llavors va tenir la idea de fer escultures amb papers, plàstics i altres residus i després els va pintar de molts colors”.

“Hi havia un dia, un gat molt gran que feia moltes coses dolentes, va passar una bruixa pel costat i li va dir que si continuava fent coses dolentes, el convertiria en escombraries. Va fer una altra cosa dolenta i la bruixa va fer màgia fins a convertir-lo en escombraries”.

Obra de Laurence Vallières:

“Hi havia una vegada un ratolí, que va veure un nen i va dir, ostres em recorda a en Mickey Mouse. Li va voler fer una poció perquè tornés gran i va posar-li Coca Cola, cartó i polsims màgics. Va barrejar-ho tot i li va donar, llavors el ratolí va canviar i es va convertir amb la imatge que podem veure”.

“Hi havia una vegada una noia que recollia tots els cartons que es trobava pel carrer i quan en tenia molts feia escultures per ensenyar-nos que es poden reutilitzar per fer coses boniques”.

Obra d’Alejandro Duran:

“Hi havia una vegada que molts de plàstics van arribar a un país, de sobre un noi va anar a la platja a nedar, però va veure que no podia perquè estava plena de plàstics. Els va recollir i va fer un quadre inspirat en el qual havia vist.”

“Hi havia una vegada un mar que estava molt brut, ple d’escombraries de tot el món, un dia la platja es va embrutir de plàstics de color blau de diferents tonalitats, hi havia xancles, ampolles... El mar estava tan trist perquè hi havia tan plàstics que es va posar a plorar”

Obra de Vik Muniz:

“Hi havia una vegada que tenia moltes revistes a casa, quan se les va acabar de llegir volia llençar-les, però estava fent diferents quadres i va quedar-se sense pintura. Va anar a les tendes, però estaven tancades i al final va decidir intentar crear una obra amb les revistes que tenia en lloc de tirar-les a la paperera”.

“Hi havia una vegada un noi que va fer una obra d’art amb paper que quan ens fixàvem podíem veure moltes coses boniques que de lluny no es veien”.

Després de llegir les diferents històries, observem que creen relats breus ficticis, alguns relacionats amb les llegendes de Girona, altres amb pel·lícules o sèries i inclús alguna es relaciona una mica amb la història de l’obra o l’autor.

Com hem comentat en el marc teòric, hi ha diferents artistes que treballen a partir de recollir escombraries del carrer i crear diferents obres, d’aquesta forma a partir de les explicacions que es van fer als infants de les obres i els artistes, alguns d’ells, s’han vist influenciats a l’hora de crear històries, expressant la realitat de l’artista d’una forma versionada.

4.3. Observació duta a terme durant la implementació

Durant la implementació, s’ha portat a terme una observació mitjançant una graella.

OBSERVACIÓ				
ÍTEM	SÍ	NO	ALGUNS	COMENTARIS
Mostren interès per adquirir nous coneixements	x			Pregunten amb interès per conèixer més sobre el tema.
Escolten amb atenció les explicacions	x			Escolten atentament, reflexionen i pregunten si tenen dubtes.
Fan preguntes relacionades amb els conceptes treballats	x			Fan preguntes per ampliar i sobre dubtes

Expressen les idees i els coneixements adquirits respecte als conceptes treballats (medi ambient, contaminació, reciclatge, reutilització, canvi climàtic, les obres mostrades, etc.).	x			Expressen les idees que van adquirint respecte a tots aquests conceptes. Fan reflexions sobre la importància que tenen i les possibles conseqüències
Segueixen un procés cap a la conscienciació i cura del medi ambient	x			Reflexionen sobre la importància que té, les conseqüències que pot causar, etc.
S'interessen per les obres i els autors treballats	x			Mostren interès per les obres proposades i una gran sorpresa pels materials i les representacions.
Elaboren propostes artístiques seguint la idea principal dels corrents artístics presentats.	x			Elaboren les seves propostes en funció de les obres explicades.
Treballen en equip i cooperativament tot treballant conjuntament i ajudant-se.	x			Conjuntament treballen i s'ajuden per a aconseguir un benefici comú.

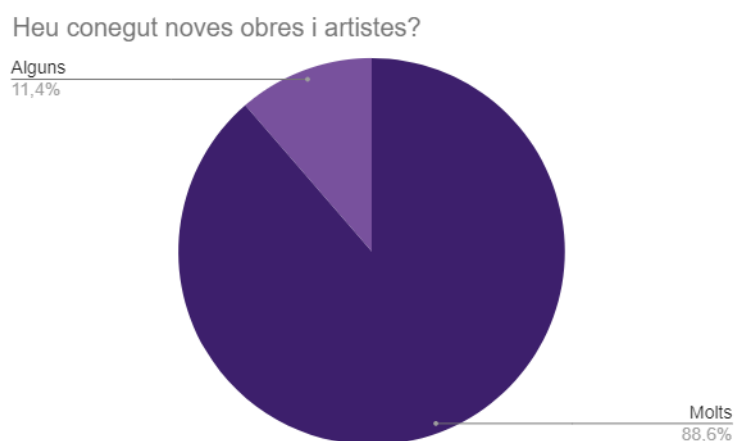
Taula 2. Observació durant la posada en pràctica de les activitats.

La taula d'observació evidencia els bons resultats obtinguts. Podem extreure que tots els alumnes han mostrat interès per les activitats portades a terme i per aprendre. Alguns han mostrat interès inclús en hores fora de la proposta, en hores del pati o en sortides fent reflexions sobre la contaminació, el reciclatge i la cura de l'entorn i inclús creant alguna obra similar a les presentades.

4.4. Enquesta als infants

L'enquesta final està estretament relacionada amb l'adquisició d'aprenentatges, amb la motivació i interès en les activitats, etc.

En primer lloc, se'ls va demanar si havien conegut nous artistes i noves obres, un 88,6% dels alumnes valora que han conegut molts autors. A més, expressen "n'hem conegut moltes i eren molt boniques", "algunes són tan maques que m'agradaria veure-les en persona", "coneixia l'autor que fa obres amb les escombraries que troba a la mar", "em sembla molt curiós que facin obres reciclant", etc.

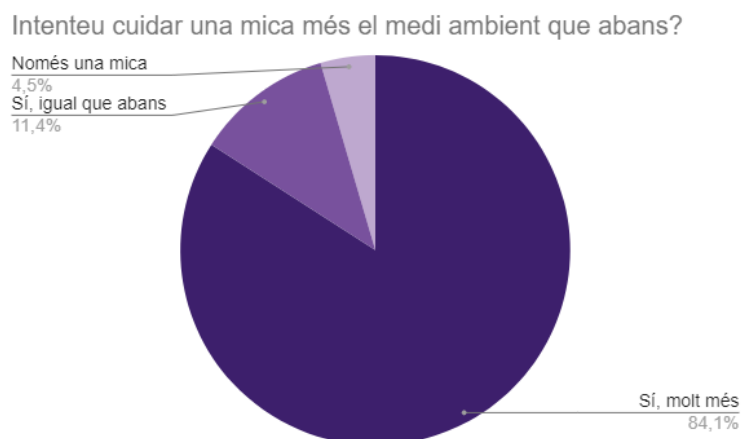
Gràfic 1. Resultat pregunta 1 entrevista "heu conegut noves obres i artistes?"

Seguidament, se'ls ha demanat si aquestes els han agradat/sorprès o no, així doncs, un 90,9% dels infants, respon "sí, moltes". A més comenten: "per mi algunes han estat una mica soses i, en canvi, altres m'han flipat", "l'escultura sota l'aigua m'ha sorprès molt", etc.

Gràfic 2. Resultat pregunta 2 entrevista "Les obres vos han agradat i sorprès?"

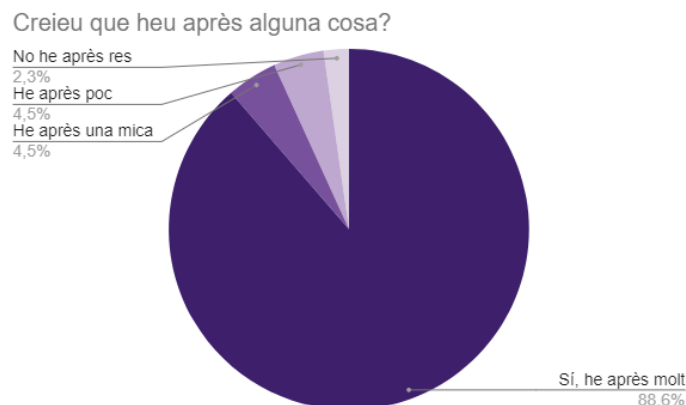
Pel que fa a la cura del medi ambient, el 84,1% afirma que actualment té molta més cura d'aquest que abans, mentre que un 11,4% expressa que continua igual i només un 4,5% només una mica. Alguns infants expressen: "abans de les teves activitats ja ho feia, però ara ho faig més", "ara quan vaig al parc amb els pares a vegades recollim escombraries de terra, les tirem a la paperera i després ens desinfectem les mans".

Gràfic 3. Resultat pregunta 3 entrevista "Intenteu cuidar una mica més el medi ambient que abans?"

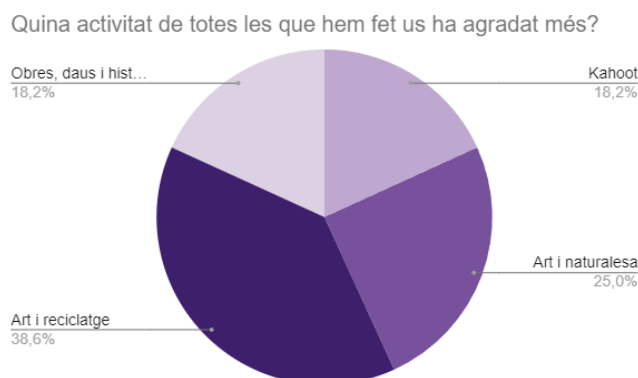
Pel que fa a l'aprenentatge adquirit, un 88,6% dels alumnes expressa que ha après molt, un 4,5% escull la opció he après una mica i he après poc, mentre que un 2,3% expressa que no he après res. Un infant comenta "jo he après que és molt important el medi ambient i abans pensava que no ho era". A més,

cal dir que el percentatge de “no he après res” correspon a un infant que no ha vingut a cap de les sessions.

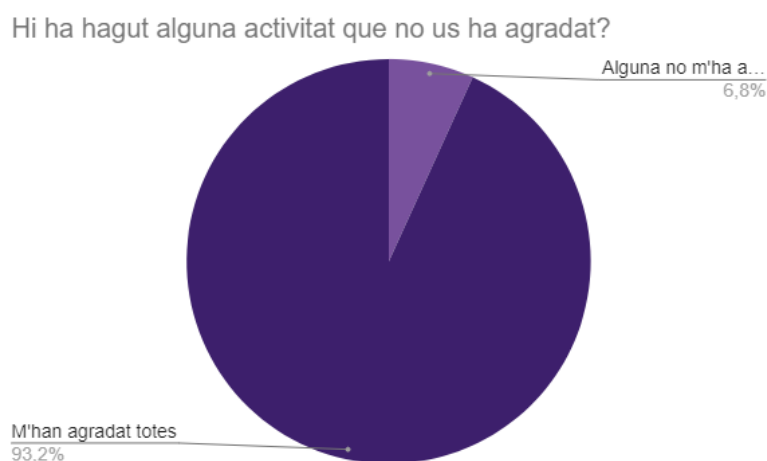
Gràfic 4. Resposta pregunta 4 entrevista “Creieu que heu après alguna cosa?”

Pel que fa a la pregunta de quina activitat els ha agradat més, un 38,6% dels infants expressa que l'activitat que més els ha agradat ha estat la d'art i reciclatge, un 25% la d'art i naturalesa, mentre que compartint percentatge, un 18,2% ha estat per les activitats d'obres, daus i històries i el Kahoot. Alguns infants han expressat el que pensaven: “fer creacions amb elements de la naturalesa ha estat molt divertit perquè no havia pensat mai que es podia fer”, “el primer Kahoot em va agradar molt, vaig aprendre moltes coses noves quan ens feies explicacions”, “m’ha agradat molt fer creacions reciclant, he vist la importància i ho puc fer a casa”.

Gràfic 5. Resposta pregunta 5 entrevista “Quina activitat de totes les que hem fet us ha agradat més?”

Pel que fa a l'última pregunta, corresponent a les activitats que no els han agradat, un 93,2% expressa que els han agradat totes les activitats, mentre que un 6,8% expressa que alguna activitat no els ha agradat, explicant "l'activitat del dau no m'ha agradat gaire perquè em costa imaginar i havia de pensar molt" mentre que un altre ha comentat "el Kahoot no m'ha acabat d'agradar perquè algunes no les sabia respondre al principi".

Gràfic 6. Resposta pregunta 6 entrevista "Hi ha hagut alguna activitat que no us ha agradat?"

4.5. Posada en comú de resultats

Els resultats de totes les activitats generalment van ser molt gratificants. L'objectiu principal d'aquesta proposta era apropar als infants a través de l'art al treball de la naturalesa i el medi ambient a la conscienciació i sensibilització mediambiental aprofitant la situació actual, la necessitat d'apropar-se a l'entorn i partint d'una conversa amb els infants.

Els infants majoritàriament no havien explorat artísticament tal com s'ha proposat i de la mateixa forma, tampoc coneixien aquests artistes ni aquest tipus d'obres, fins al punt de la seva sorpresa per a les múltiples possibilitats i beneficis que ofereixen aquests materials. Així doncs, s'ha encarat la proposta des d'una perspectiva més motivadora i original, aprofitant les possibilitats artístiques per

treballar el medi ambient i l'art, cercant la interrelació entre aquests dos conceptes.

Per tant, al final després d'observar, comparar i analitzar les dades obtingudes a partir de l'enquesta, la millora dels resultats obtinguts en el Kahoot final, als bons resultats de l'observació i la implicació notada en les imatges documentades, podríem dir que hem extret resultats molt positius encarats al bon aprenentatge dels infants, donant resposta a la pregunta d'investigació.

5. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

Després de dur a terme aquesta proposta educativa i d'haver analitzat tots els resultats obtinguts, podríem dir que s'ha aconseguit donar resposta a la pregunta d'investigació i complir amb els objectius establerts. Així doncs, el fet d'haver treballat les arts visuals de manera interdisciplinària amb el treball de la naturalesa i el medi ambient, ha fet que els infants es mostressin motivats per aprendre, adquirint aprenentatges significatius i enriquidors en la seva vida tal com defensaven Valle i González (2014).

D'aquesta forma hem pogut comprovar tal com expressaven Bell et al. (2022), que la interdisciplinarietat és un pont entre diferents àrees de coneixement que permeten abordar les situacions des de diferents perspectives i àrees. En aquest sentit, a més d'adquirir aprenentatges propis de l'àmbit artístic, han adquirit coneixements de l'àmbit de coneixement del medi i educació en valors.

Tanmateix, han treballat diferents estils artístics que formen part dels corrents artístics plantejats, fent creacions de forma lliure després d'haver escoltat les explicacions i haver reflexionat entorn aquestes obres i artistes, posant-se en el paper d'un artista contemporani.

Continuant amb la idea que comentàvem anteriorment d'Aznárez (2018) hi ha una gran necessitat de repensar i dissenyar l'educació artística perquè deixi d'estar tan encaminada a fer treballs manuals, per tant, també ha estat una iniciativa a

portar a terme en aquesta proposta interdisciplinària. En conseqüència, podríem dir que els infants s'han sensibilitzat d'acord amb la definició de Rodríguez i Velásquez (2017), en la qual consideren que és un canvi de conducta positiu per a la recerca de solucions a les problemàtiques ambientals. A més a més, també s'han conscienciat d'acord amb Febles (2004), ja que són les vivències, experiències i coneixements que s'adquireixen amb relació al medi ambient que permeten intentar inferir i millorar. Per aquesta raó, a través de totes les explicacions, reflexions actives i activitats portades a terme, els infants, s'han apropat molt més a l'adquisició i acceptació de la importància de tenir cura del nostre entorn, com fer-ho i perquè, a través de l'art.

Així doncs, com a mestra, s'ha aconseguit abordar els tres aspectes de l'art (el crític, el cultural i el productiu) de manera integrada, creant una relació que enriqueix l'experiència artística dels alumnes. Cal dir que la seqüència d'activitats ha estat escollida en funció del context d'aplicació, les necessitats, els interessos, les possibilitats i les motivacions dels infants, partint de la conversa inicial.

Quant als resultats que s'han obtingut després d'analitzar les dades aconseguides a partir dels Kahoot, la recollida fotogràfica, la graella d'observació i l'enquesta, es pot apreciar que la proposta didàctica ha funcionat prou bé. Tots els infants han mostrat una actitud de curiositat, disposició, escolta activa i participació en totes les propostes. Tenint en compte els ritmes d'aprenentatge, tots els alumnes han pogut seguir les sessions d'una forma positiva i bastant més senzilla i enriquidora, en canvi, si hagués sigut una classe purament teòrica haurien presentat moltes més dificultats.

Tanmateix, la gran majoria dels infants, mostren respecte i cura pel medi ambient, a un nivell molt més elevat que inicialment, podem observar que en aquesta pregunta, la resposta "sí, sempre cuido el medi ambient" ha passat de 20 a 42 del Kahoot i un 84,1% en la resposta "sí, molt més" de la pregunta de l'enquesta "intenteu cuidar una mica més el medi ambient que abans?". A més, el fet de treballar de forma interdisciplinària ha permès als infants conèixer noves obres i artistes que majoritàriament els han agradat i sorprès. Han adquirit coneixements

respecte a la cura del medi ambient i la seva importància i s'han mostrat molt motivats per aprendre i en conseqüència que adquireixin aprenentatges més significatius vinculats als diferents àmbits del currículum.

Finalment, després de posar en pràctica aquesta proposta didàctica hi ha hagut una sèrie de limitacions com podria ser el temps i la falta de mestres per a realitzar alguna sortida, ja que no es completaven les ràtios. A més, per posar algun exemple alguna proposta de millora que es podria plantejar seria la disposició de més temps per a fer la proposta, per tal de treballar més a fons les repercussions que té per al medi ambient la falta de respecte que es té, altres formes d'expressió artística diferents, etc.

Tots aquests aprenentatges que han adquirit poden ser aplicats a la seva vida quotidiana, permetent-los desenvolupar-se com a ciutadans crítics, cívics i conscients. En definitiva, podríem dir que s'ha donat una resposta positiva a la pregunta d'investigació plantejada inicialment.

6. REFERÈNCIES DOCUMENTALS

- Abad Molina, J. (2018). *El arte en el Aula Primaria: Propuesta de Trabajo desde la expresión plàstica y visual*. <https://oei.int/oficinas/republica-dominicana/publicaciones/el-arte-en-el-aula-primaria-propuestas-de-trabajo>
- Acaso, M^a. (2009). *La educación artística no són manualidades*. Catarata.
- Asenjo Fernández, I. (2021). Arte contemporáneo y naturaleza. *Anales de Historia del Arte*, 31, 217-237. <https://doi.org/10.5209/anha.78057>
- Aznárez López, J. P. (2018). La necesidad de educar en artes visuales. *Arte y movimiento*, (18), 17-41. <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/artymov/article/view/3914>
- Bell Rodríguez, R. F., Orozco Fernández, I. I. i Lema Cachinell, B. M. (2022). Interdisciplinariedad, aproximación conceptual y algunas implicaciones para la educación inclusiva. *Revista UNIANDES Episteme: Revista digital de Ciencia, Tecnología e Innovación*, 9(1), 101-116. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8298181>
- Castro, L. (2000). *Diccionario de Ciencias de la Educación*. Ceguro Editores.
- Cerón Sisa, I. C. i Córdoba Domínguez, O. (2019). Arte y naturaleza, innovación en la educación. *Revista Entrelíneas*, (7), 66-69. <https://revistas.ut.edu.co/index.php/elineas/article/view/1936>
- Cobo, M^a. C. (2014). *El arte contemporáneo en las auls de Educación Primaria*. [Treball de fi de Grau, Universitat de Jaén]. TAUJA: Respositorio. Trabajos académicos de la Universidad de Jaén. https://crea.ujaen.es/bitstream/10953.1/904/7/TFG_CoboOrtega%2cMariaCarmen.pdf
- Díaz De Salas, S. A., Mendoza Martínez, V. M., i Porras Morales, C. M. (2011). Una guía para la elaboración de estudiós de caso. *Razón y Palabra*, (75), 1-26. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=199518706040>

- Efland, A. (2004). *Arte y cognición: La integración de las artes visuales en el currículum*. Ediciones Octaedro.
- Eisner, E. W. (2002). *El arte y la creación de la mente: El papel de las artes visuales en la transformación de la conciencia*. Paidós Arte y Educación
- Febles, M. (2004). *Sobre la necesidad de la formación de una conciencia ambiental*. Universidad de La Habana, Facultad de Psicología.
- Huerta, R. (2019). *Arte para primaria*. Editorial UOC.
- McCright, A.M. (2010). The effects of gender on climate change knowledge and concern in the American public. *Population and Environment*, 32, 66-87. <https://doi.org/10.1007/s11111-010-0113-1>
- Oliván, J. (2016). *Educación artística desde la perspectiva del arte y la naturaleza* [Treball de fi de grau, Universitat de Saragossa]. Zagan: Repositorio Institucional de Documentos. <https://zagan.unizar.es/record/57139>
- Olsson, D. i Gericke, N. (2016) The adolescent dip in students' sustainability consciousness: Implications for education for sustainable development, *The Journal of Environmental Education*, 47(1), 35-51. <https://doi.org/10.1080/00958964.2015.1075464>
- Rengifo B., Quitiaquez, L., i Mora, F. (2012). La educación ambiental una estrategia pedagógica que contribuye a la solución de la problemática ambiental en Colombia. *XII Coloquio Internacional de Geocrítica: Las independencias y construcción de estados nacionales, poder, territorialización y socialización, siglos XIX-XX*, 1-16. <http://www.ub.edu/geocrit/coloquio2012/actas/06-B-Ren-gifo.pdf>
- Rodríguez Romero, L. M. i Velásquez Camacho, L. Y. (2018). La sensibilización ambiental: Un cambio de vida en pro del cuidado del medio ambiente. *Revista Perspectivas*, 2(7), 26-33. <https://revistas.uniminuto.edu/index.php/Pers/article/view/1591/1533>
- Valle Fernández, D. L. I González Hernández, G. (2014). La educación ambiental en la asignatura educación artística. *Revista Varela*, 2(38), 1-11. <https://revistavarela.uclv.edu.cu/index.php/rv/article/view/236/482>

7. ANNEXOS

7.1. Annex 1. Situació d'aprenentatge

TÍTOL	Art i natura
CURS (NIVELL EDUCATIU)	Cicle inicial. Segon de primària.
ÀREA / MATÈRIA / ÀMBIT	Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural. Educació artística. Educació en valors. Llengua Catalana i Literatura.

DESCRIPCIÓ (context + repte)

En aquesta proposta educativa, es pretén treballar l'art contemporani a través de la natura. D'aquesta manera aprofitarem als infants nous artistes desconeguts per a ells, noves obres, nous conceptes de medi ambient estretament relacionat amb els autors i noves formes de crear art. Així doncs, és una forma de conscienciació mediambiental a partir de l'art, en la qual a més de conèixer noves corrents artístiques, també faran les seves pròpies creacions.

Tanmateix, també sorgeix d'una reflexió escoltada a classe sobre el reciclatge i la cura del medi ambient d'un alumne a un altre. (Alumne 1: "No s'han de tirar les escombraries a terra, les hem de reciclar per no matar el medi ambient", alumne 2: "i que vol dir reciclatge i medi ambient?").

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES:

Competències específiques	Àrea o matèria
Produir textos orals i multimodals amb coherència, claredat i registre adequats, atenent les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius, i participar en interaccions orals variades, amb autonomia, per expressar idees, sentiments, emocions i conceptes, construir coneixement i establir vincles personals.	Llengua Catalana i Literatura
Interpretar les relacions sistèmiques entre l'individu, la societat i la natura, així com la importància de l'acció local i les seves conseqüències en l'entorn proper, per desenvolupar un paper actiu i conseqüent amb el respecte, la cura i la protecció de les persones i del planeta.	Educació en valors cívics i ètics
Dissenyar, elaborar i difondre creacions culturals i artístiques col·laboratives, assumint diferents rols, posant en valor el procés, per desenvolupar la creativitat, el sentit de pertinença i arribar a un resultat final.	Educació artística
Descobrir propostes artístiques de diferents cultures, èpoques i estils, mitjançant la percepció i la vivència, per desenvolupar la curiositat, el respecte i el gaudi	
Plantejar-se preguntes sobre el món, aplicant les diferents formes de raonament i mètodes del pensament científic, per interpretar, respondre i predir els fets i fenòmens del medi natural, social i cultural i per prendre decisions creatives i decidir actuacions ètiques i socialment sostenibles	Medi natural i social
Analitzar críticament les causes i conseqüències de la intervenció humana a l'entorn integrant els vessants social, econòmic, cultural, tecnològic i ambiental definits en els Objectius de Desenvolupament Sostenible, per tal de promoure la capacitat d'afrontar els problemes, aportar solucions i actuar de manera individual i col·laborativa en la seva resolució, posant en pràctica hàbits de vida i de consum responsable i sostenible.	

TRACTAMENT DE LES COMPETÈNCIES TRANSVERSALS

Competència ciutadana -> Comprèn les relacions sistèmiques entre les accions humanes i l'entorn i s'inicia en l'adopció d'hàbits de vida sostenibles, per contribuir a la conservació de la biodiversitat des d'una perspectiva tant local com global.

Competència personal, social i d'aprendre a aprendre -> Reconeix i respecta les emocions i experiències dels altres, participa activament en el treball en grup, assumeix les responsabilitats individuals assignades i dona feina estratègies cooperatives dirigides a la consecució d'objectius compartits.

OBJECTIUS D'APRENTATGE I CRITERIS D'AVUACIÓ

Objectius d'aprenentatge	Criteris d'avaluació
1. Treballar a través de l'art i la naturalesa conjuntament per a desenvolupar la conscienciació mediambiental dels alumnes.	1.1. Mostra capacitat per integrar elements artístics i naturals en propostes creatives que fomenten la conscienciació mediambiental, demostrant comprensió i sensibilitat respecte a l'art i la naturalesa. 1.2. Elabora reflexions, entorn el concepte de conscienciació mediambiental i tots els conceptes relacionats.
2. Relacionar la producció artística amb la cura del medi ambient.	2.1. Relaciona la producció artística presentada i inclús la seva pròpia, amb la cura del medi ambient i les diferents situacions actuals (canvi climàtic, contaminació, escalfament global...) 2.2. Mostra creativitat en l'ús d'elements naturals de forma artística.

	2.3. Presenta interès i respecte cap al reciclatge i la reutilització per a crear obres artístiques i tenir cura del medi ambient.
3. Ampliar el repertori visual artístic relacionat amb el medi ambient.	3.1. Relaciona les obres amb els artistes treballats i reconeix les seves obres. 3.2. Sap relacionar les seves creacions amb corrents artístics o artistes treballats. 3.3. Expressa una consciència sobre la importància i les possibilitats de l'art per transmetre missatges sobre la conscienciació del medi ambient.
4. Treballar cooperativament i en equip.	4.1. Treballa en equip i cooperant amb els companys, per a aconseguir un bon resultat conjuntament. 4.2. Mostra respecte pel treball dels companys
5. Expressar les idees i coneixements adquirits respecte als conceptes treballats (medi ambient, contaminació, reciclatge, reutilització, canvi climàtic, etc.).	5.1. Demostra la seva habilitat per comunicar els seus conceptes i idees, sobre la relació entre art i natura en el context mediambiental. 5.2. Comprèn la relació entre l'art i la naturalesa. 5.3. Ha adquirit valors de responsabilitat i cura de l'entorn.

SABERS: Amb la realització d'aquesta situació d'aprenentatge es tractaran els sabers següents:

Sabers	Àrea o matèria	
Descobriment i descripció de propostes plàstiques i visuals contemporànies i de diferents èpoques, llocs i cultures, a través del gaudi, en observacions actives en visites o en imatges en diferents suports incorporant la perspectiva de gènere.	Percepció i anàlisi	Educació plàstica i visual
Descobriment de materials, instruments, suports i tècniques utilitzats en l'expressió plàstica i visual a partir de l'observació activa de les manifestacions artístiques treballades.		
Experimentació amb diferents mitjans, suports i materials d'expressió plàstica, utilitzant tècniques bidimensionals i tridimensionals i digitals en imatges, dibuixos, pintures, modelats i construccions pròpies en les produccions artístiques treballades en diversitat de contextos.	Creació i interpretació	
Planificació i experimentació de processos creatius, personals o col·laboratius en les produccions artístiques treballades a l'aula, per expressar idees, sentiments o emocions identificant i valorant-ne les fases i els resultats finals.		
Interacció oral adequada en situacions d'aula. Reconeixement i utilització d'estratègies bàsiques de cortesia lingüística.	Comunicació oral	Llengua Catalana i Literatura
Valoració dels coneixements científics com a mitjà per entendre els fets i fenòmens de	Cultura científica.	Coneixement

l'entorn natural i de la vida quotidiana.	Iniciació a l'activitat científica	del Medi Natural, Social i Cultural
Distinció dels materials, les seves característiques, propietats i procedència en objectes de la vida quotidiana per justificar-ne l'ús.	Cultura científica. Matèria, forces i energia.	Cultural
Introducció als objectius de desenvolupament sostenible a partir de l'anàlisi de problemes i de les accions quotidianes.	Societat i territoris. Reptes del món actual	
Desenvolupament de l'empatia, la cura i el respecte als éssers vius i el medi natural, en actuacions quotidianes relacionades amb l'entorn proper.	Sostenibilitat i ètica ambiental	Educació en Valors Cívics i Ètics

DESENVOLUPAMENT DE LA SITUACIÓ D'APRENTATGE:

Treball en mitjos grups, aquests grups són de 12/13 infants. En nombroses ocasions, es treballen amb diferents grups petits de 3 o 4 infants. D'aquesta manera tenen més atenció i es pot treballar més tranquil·lament. Pel que fa a l'estratègia que se segueix a les sessions és d'explicació de l'activitat amb el suport de moltes imatges i una breu explicació i després han tingut ell espai per a la creació artística. La primera i última sessió van encaminades a conèixer les activitats prèvies a través d'un *Kahoot* i a saber els aprenentatges adquirits a partir d'un *Kahoot* també. Els recursos i materials que es necessiten estan especificats en cada activitat concretament.

ACTIVITATS D'APRENTATGE I D'AVALUACIÓ

Activitats	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temporització
Activitats inicials: Què en sabem?	Kahoot. Aquesta sessió ens servirà per a saber quins són els coneixements previs dels alumnes a través d'un <i>Kahoot</i> acompanyat de breus explicacions. Enllaç: https://create.kahoot.it/share/art-i-medi-ambient/0df4fa45-3b5b-4e07-9f09-cc936a150f61 Es necessiten tauletes, projector i ordinador.	25/30 minuts per grup. Grup 12 alumnes.
Activitats de desenvolupament: Aprenem nous sabers.	<u>Recollida d'elements naturals i escombraries per cuidar el medi ambient.</u> En aquesta activitat, es realitza una breu sortida als voltants de l'escola per a recollir materials naturals per a elaborar una de les següents propostes. A més, es recolliran elements de rebuig que es trobin per terra per a reciclar-los correctament i tirar-los a les escombraries. S'aprofitarà per parlar de la importància de tenir cura de l'entorn i es recolliran materials naturals propers. Recollida de fulles, pedres, branques, aglans, pinyes i tota mena de materials naturals que es trobin sense maltractar a la natura.	30/40 minuts per grup. Treball en grups reduïts, 12 alumnes.
	<u>Land art.</u> Aquesta consisteix en l'explicació breu del moviment artístic Land Art a través d'una breu conversa acompanyada d'exemples. Un cop explicat i entès amb mitjos grups, baixarem al pati a elaborar la proposta i després farem canvi. En ser 12 i 13 infants en cada grup respectivament, es faran quatre grups de tres i algun de 4. Els materials que es necessiten són els aconseguits en la sortida anterior, ordinador, projector i la presentació.	30/40 minuts per grup. Treball en grups reduïts, 12 alumnes.

	<p><u>Reciclatge.</u> Per a fer aquesta activitat, es demana a les famílies que portin elements reciclats (envasos de llet, iogurt...) que s'utilitzaran per a elaborar una obra. Així doncs, es promourà la importància del reciclatge i la reutilització de materials. També es relacionarà amb l'obra d'algun autor que usi elements reciclats per a crear les seves obres i per conscienciar sobre la importància de reciclar, tenir cura del medi i es relacionarà amb la recollida d'escombraries portada a terme. Es mostraran obres de diferents autors.</p> <p>Els materials que es necessiten són aportats per a les famílies a partir d'una petició enviada per WhatsApp en la qual s'expliquen alguns exemples d'allò que poden portar i s'explica que han de ser objectes de rebuig que es puguin reutilitzar com ampolles, brics de llet, oueres, taps, etc. I s'especifica que estiguin nets. Els materials que es necessiten són els que aporten les famílies, ordinador i projector, tisores, silicona i la presentació.</p>	<p>30/40 minuts per grup. Treball en grups reduïts, 12 alumnes.</p>
<p>Activitats d'estructuració: Què hem après?</p>	<p><u>Daus artístics.</u> Aquesta activitat consisteix que cada cara del dau té la imatge d'una obra d'art relacionada amb l'art i la naturalesa. A més, aquestes obres són creades pels seus autors per a reivindicar o conscienciar sobre l'estat del medi ambient, el canvi climàtic, etc.</p> <p>Així doncs, quan es presenti el joc, s'ensenyarà el dau i es projectaran les obres a la pissarra d'una en una per tal que es puguin veure bé, en gran i tots a l'hora. Cada una s'acompanyarà d'una breu explicació en la qual es parlarà de l'autor i que intenta expressar, criticar o conscienciar amb la seva obra. Després d'aquesta breu explicació i d'haver vist totes les obres. El joc consisteix en crear històries amb cada imatge, similar al joc <i>Story Cubes</i>. Per tant, el que hauran de fer és en ordre, llençar el dau i fer una frase relacionada</p>	<p>45/60 minuts per grup. Treball en grups reduïts, 12 alumnes.</p>

	amb la imatge que els ha tocat. La resta de companys hauran de seguir amb la història i si ens encallem tornar a llençar el dau i fer una altra obra. Es necessita ordinador i projector, presentació i el dau, mòbil per gravar àudio (si interessa).	
Activitats d'aplicació: Aplicuem el que hem après	<u>Kahoot</u> . Aquesta sessió ens servirà per a saber quins coneixements han adquirit els alumnes després de totes les sessions. Es realitzarà a través del mateix <i>Kahoot</i> que es va fer a la primera sessió i, per tant, es comprovarà amb les mateixes qüestions. És el mateix enllaç que a l'activitat 1. Es necessiten tauletes, projector i ordinador.	25/30 minuts per grup. 12 alumnes.

BREU DESCRIPCIÓ DE COM S'ABORDEN ELS VECTORS EN AQUESTA SITUACIÓ D'APRENTATGE

En aquesta situació d'aprenentatge s'aborden els següents vectors:

La **qualitat de l'educació de les llengües**, és clau perquè permet estructurar el pensament, identificar, analitzar i entendre el món a través de la llengua. Per tant, és la base de tots els aprenentatges que permeten integrar-se en la vida diària i professional. Així doncs, l'escola hi té un paper fonamental per a fomentar l'ús de la llengua català i els seus usos lingüístics tant en llengua formal com a la no formal.

En relació amb la **ciutadania democràtica i la consciència global**, considerem que els nostres alumnes són individus amb una intrínseca curiositat per entendre el seu entorn. Són persones úniques amb diversos talents, capacitats per analitzar de manera crítica la realitat i qüestionar-la. A més, es comprometen a actuar en el present amb la finalitat de construir un futur millor. Això implica un profund respecte tant per les persones com per l'entorn, amb la voluntat d'emprendre accions i expressar idees amb l'objectiu de millorar el món i la convivència.

MESURES I SUPORTS UNIVERSALS

<ul style="list-style-type: none"> - Entorn flexible. - Desdoblament dels grups. - Grups heterogenis i homogenis. - Treball cooperatiu en petit grup (agrupament flexible, aprenentatge entre iguals). - Treball competencial. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tria de recursos metodològics adients segons les necessitats dels infants. - Suports visuals. - Activitats en gran part obertes, perquè els alumnes puguin expressar-se de diferents maneres. - Tenir en compte la durada de les activitats.
---	---

MESURES I SUPORTS ADDICIONALS O INTENSIVS: Quines mesures o suports addicionals o intensius es proposen per a cadascun dels alumnes següents:

Alumne/a	Mesura i suport addicional o intensiu
I*****	És un alumne amb mesures de suport intensiu corresponents amb el SIEI. En poques ocasions acudirà a les sessions, però a les que coincideix i assisteix realment no necessita cap mena d'adaptació perquè ja pot portar-les a terme com la resta dels seus companys, tot i que tindrà una practicant més per ell d'educació especial. S'utilitzen moltes imatges a l'hora d'explicar i són molt senzilles que si cal se li repeteixen simplificades. El treball en petits grups i el gran clima entre companys permet que entre tots puguin portar a terme l'activitat correctament.

7.2. Annex 2. Enllaç Kahoot

A continuació hi ha l'enllaç d'accés al Kahoot creat:
<https://create.kahoot.it/share/art-i-medi-ambient/0df4fa45-3b5b-4e07-9f09-cc936a150f61>

7.3. Annex 3. Enllaç a les presentacions

A continuació podem veure l'enllaç al Canva de les presentacions utilitzades per presentar les obres i els artistes als infants.

- https://www.canva.com/design/DAF17Anf8P0/ildt4zfW_W6CeFITUxgvjQ/edit?utm_content=DAF17Anf8P0&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton
- https://www.canva.com/design/DAF05EYTEKg/IXZNDKRtSkphKXrBMVr1ow/edit?utm_content=DAF05EYTEKg&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

7.4. Annex 4. Plantilla del dau

La plantilla del dau utilitzada s'ha extret de la següent pàgina:
<https://www.polyhedra.net/pdf/large-cube.pdf>

7.5. Annex 5. Imatges utilitzades creació del dau

Les imatges utilitzades han estat les següents:

Bordalo II. (2019). Iberian Lynx.
Lisboa +21 in Lisbon, Portugal
[Fotografia].

<https://www.bordalooii.com/big-trash-animals>

Decaires, J. (2009). The Gardener of Hope. [Fotografia].

<https://estonoesarte.com/jason-decaires-taylor/>

Vallières, L. (2018). Mickey with Coca-Cola Eyes. [Fotografia].

<https://lauvallieres.com/toy/jxruhnt94mog0b0a9qt62mvv7ia46k>

Hernández, M. (2020), Luzinterruptus. [Fotografia].

<https://inhabitat.com/luzinterruptus-turns-plastic-waste-into-death-by-plastic-eco-art-for-cop25/>

Durán, A. (2013). Mar. [Fotografia].

<https://qiarg.org/2020/09/02/arte-a-partir-de-la-basura-como-forma-de-generar-conciencia/>

Muniz, V. (2012). Starry Night, after Van Gogh from Pictures of Magazines 2. [Fotografia].

<https://www.wikiart.org/es/vik-muniz>